

Obsah

PŘEDMLUVA

I. KRAJINA, JEJÍ PRVKY, SLOŽKY A ČINITELÉ (prof. ing. dr. Alois Mežera, DrSc.)	9
1. Vymezení základních pojmů, klasifikace a typizace krajín	10
1.1. Definice krajiny a základní pojmy, používané v nauce o krajině	11
1.2. Klasifikace a typizace krajín	17
2. Prvky, složky a faktory krajiny	20
2.1. Vznik, stavba a reliéf zemské kůry	20
2.2. Geomorfologie území ČR a typy krajín podmíněné petrografickým složením půdního podloží	25
2.3. Klima	37
2.3.1. Základní otázky a metody klimatologie	37
2.3.2. Klimatické faktory	39
2.3.3. Klima a organismy	41
2.3.4. Vliv polohy a reliéfu na klima	41
2.3.5. Ovlivňování klimatu člověkem	43
2.3.6. Klimatické oblasti ČR	45
2.4. Voda	49
2.4.1. Vodní režim a klima	50
2.4.2. Půdní voda	51
2.4.3. Voda povrchová	52
2.5. Půda	53
2.5.1. Přeměna a vlastnosti anorganických složek půdy	56
2.5.2. Přeměna a vlastnosti organických složek půdy	56
2.5.3. Organismy v půdě	
2.5.4. Klasifikace půd	
2.6. Vegetace	60
2.6.1. Pojem vegetace a studium rostlinstva	60
2.6.2. Květenné složky vegetace	61
2.6.3. Rostlinná společenstva, vegetační typy a jejich třídění	62
2.6.4. Ovlivňování vegetace člověkem	64
2.6.5. Vegetační mapy	65
2.6.6. Přirozené vegetační oblasti Evropy	65
2.7. Živočišstvo	71
3. Člověk a krajina	72
3.1. Vztah člověka k přírodě v minulosti	72
3.2. Ovlivňování přírody a krajiny člověkem	73
3.3. Vliv člověka na přírodu a na utváření krajín budoucnosti	75
4. Ekologie krajiny a biologická rovnováha v přírodě	77
II. ZEMĚDĚLSTVÍ A KRAJINA (prof. ing. František Hron, CSc.)	80
1. Vývoj zemědělství ve vztahu k využívání krajiny	81
2. Charakteristika zemědělské výroby	85

3.	Současný stav zemědělské výroby v závislosti na krajině	88
3.1.	Rozsah zemědělského půdního fondu	89
3.2.	Složení zemědělského půdního fondu	90
3.3.	Charakteristika současné zemědělské výroby	94
4.	Zemědělství jako krajinotvorná složka	94
4.1.	Funkce krajiny ve vztahu k zemědělské výrobě	94
4.2.	Vztah zemědělské výroby ke krajině	95
4.3.	Vztah krajiny k vegetačním faktorům rostlin	99
4.3.1.	Faktory půdní	100
4.3.2.	Faktory kosmické	100
4.4.	Organizace krajiny ze zemědělského hlediska	101
4.5.	Uplatnění agrotechnických a ostatních zásahů v zemědělské výrobě jako krajinotvorných opatření	102
4.5.1.	Opatření obecného charakteru	104
4.5.2.	Agrotechnické a speciální zásahy na orných půdách	106
4.5.3.	Pratotechnická opatření na loukách, pastvinách a ostatních drnových plochách	115
4.5.4.	Opatření zootechnická a ostatní	116
4.5.5.	Agrotechnická opatření ve víceletých kulturách	117
5.	Vliv zemědělství na tvorbu a ochranu krajiny a přírody z hlediska perspektivy	118

III. LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ A KRAJINA (doc. ing. Jaromír Pokorný, CSc.) 120

1.	Historický vývoj lesní výroby a lesnictví	120
2.	Lesní hospodářství v rozvinuté socialistické společnosti	123
2.1.	Rozloha lesů a lesnatost v ČSSR	125
3.	Lesy účelové a jejich třídění	129
3.1.	Lesy vodohospodářské a lesy půdoochranné	131
3.1.1.	Klimatický význam lesa	131
3.1.2.	Vodohospodářský význam lesa	132
3.1.2.1.	Vliv lesa na srážky	132
3.1.2.2.	Výpar z povrchu vegetace a půdy	135
3.1.2.3.	Transpirace a celkový výpar	136
3.1.2.4.	Vliv lesa na odtok vody	138
3.1.2.5.	Možnosti ovlivňovat vodní bilanci lesním hospodářem	140
3.1.3.	Protierozivní význam lesa	142
3.2.	Lesy lázeňské a rekreační	143
3.2.1.	Hygienický a zdravotní význam lesa	144
3.2.2.	Rekreační význam lesa	147

IV. VODA JAKO KRAJINOTVORNÁ SLOŽKA (Ing. Jiří Štöle) 149

1.1.	Voda jako komponent tvorby krajiny a jako předpoklad existence zdravého přírodního prostředí	149
1.2.	Vzájemné vztahy vodního a lesního hospodářství a zemědělství	150
1.3.	Historický vývoj vodního hospodářství v našich zemích	151
1.4.	Postavení vodního hospodářství v rozvinuté socialistické společnosti a obecné právní normy	152
1.5.	Směrný vodohospodářský plán a jeho vztah k ochraně a tvorbě krajiny	154
2.	Vodohospodářská činnost v krajině	156
2.1.	Druhy vodohospodářské činnosti v krajině	156
2.1.1.	Vodohospodářská stavební činnost	158
2.1.2.	Provoz a působení vodohospodářských staveb v krajině	158
2.1.3.	Vodohospodářské ochranné režimy	160

2.2.	Charakteristika druhů vodohospodářských staveb a hodnocení jejich vlivu na krajinu	162
2.2.1.	Hydrotechnické stavby	164
2.2.2.	Zdravotně technické stavby	168
2.2.3.	Hydroenergetické stavby	172
2.2.4.	Hydromeliorační stavby	173
3.	Znečišťování vodních toků a opatření ke zlepšení čistoty vod	180
3.1.	Vlivy znečišťování vod na přírodní prostředí	180
3.2.	Hlavní druhy znečištění vod a předpokládaný vývoj produkce odpadních vod	182
3.3.	Sledování jakosti vody v tocích, klasifikace a kategorizace toků	183
3.4.	Nápravná opatření, zaměřená na likvidaci odpadních vod	184
3.5.	Koncepce ochrany vodotečí před znečišťováním	186

V. TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN, PRŮMYSL A KRAJINA

(Ing. Stanislav Beneš, CSc., ing. RNDr. Eliška Nováková, CSc.) 188

1.	Vliv těžby nerostných surovin na krajinu a životní prostředí	188
1.1.	Těžba surovin z hlediska výstavby socialistické společnosti a ochrana životního prostředí	189
1.1.1.	Negativní vlivy těžby nerostů na krajinu	191
1.1.2.	Ochrana, devastace a rekultivace území v oblasti těžby nerostných surovin	195
1.1.3.	Geologické území a výběr skládek odpadních hmot	206
2.	Znečišťování krajiny průmyslem	207
2.1.	Vliv průmyslových imisí na krajinu a její složky	207
	Vliv imisí na krajinné systémy	207
2.1.2.	Vliv imisí na ovzduší	210
2.1.3.	Vliv imisí na půdu	213
2.1.4.	Vliv imisí na vodu	217
2.1.5.	Vliv imisí na organismy	219
3.	Péče o krajinu z hlediska zdrojů tuhých a plyných emisí	224
3.1.	Současný stav znečištění ovzduší	224
3.2.	Opatření vedoucí k omezení emisí	225
3.2.1.	Opatření legislativní a správní	225
3.2.2.	Organizační opatření	225
3.2.3.	Program řízení ochrany čistoty krajiny	228
3.3.	Omezování průmyslového znečištění krajiny	229
3.3.1.	Obecná problematika	229
3.3.2.	Odprašování	230
3.3.3.	Odlučování plyných emisí	230
3.3.4.	Ochranné biologické hygienické pásy	231

VI. STAVBY VE VENKOVSKÉM PROSTORU (Ing. arch. Oldřich Kolář) 235

1.	Požadavky společnosti na venkovský prostor z hlediska životního prostředí	237
2.	Urbanizace státu a prognóza dlouhodobého vývoje osídlení	240
3.	Provozně urbanistické problémy přestavby venkovských sídel	247
4.	Hlavní zásady přestavby venkovských sídel	253
5.	Venkovský prostor jako rekreační prostředí	255
6.	Využití přírodního prostředí pro rekreaci	257
7.	Využití nynějšího stavebního fondu pro rekreaci	260
8.	Stavby pro individuální rekreaci	261

VII. REKREACE A KRAJINA (doc. ing. Jaromír Pokorný, CSc) 265

1.	Význam rekreace a její potřeba	265
----	--	-----

1.1.	Hustota obyvatelstva a způsob bydlení	265
1.2.	Struktura populace a automatizace prací	266
1.3.	Ekonomická úroveň společnosti	266
1.4.	Množství a struktura volného času	267
2.	Druhy a typy rekreace	267
2.1.	Rekreace polodenní (každodenní, krátkodobá)	268
2.2.	Rekreace víkendová (celodenní, dvoudenní)	269
2.3.	Rekreace prázdninová	270
3.	Rekreace pobytová (stabilní, stacionární)	270
3.1.	Chatařská rekreace	270
3.2.	Chalupářská rekreace	273
3.3.	Rekreace v táborech a autokempech	274
4.	Objekty krátkodobé rekreace	277
4.1.	Městské parky	277
4.2.	Parkový a příměstský les	281
5.	Víkendová rekreace	283
5.1.	Potřeba a kvalifikace území	283
5.2.	Rekreační lesy	284
5.2.1.	Rekreační lesy první intenzity	286
5.2.2.	Rekreační lesy druhé intenzity	287
5.3.	Klidové oblasti v ČR	287
6.	Negativní vlivy rekreace na les	288

VIII. ZELEŇ V KRAJINĚ A JEJÍ VYUŽÍVÁNÍ V KRAJINÁŘSKÉ KOMPOZICI

1.	Zeleň na venkově (doc. ing. Jaromír Pokorný, CSc)	290
1.1.	Sadovnická úprava vesnic	290
1.2.	Zeleň u zemědělských závodů	291
1.3.	Zeleň ve volné krajině	292
2.	Zeleň u komunikací v krajině (doc. ing. Jaromír Pokorný, CSc.)	293
2.1.	Význam a umístění zeleně	294
2.2.	Volba dřevin u komunikací různého řádu	297
2.3.	Odpočinková místa	299
3.	Přehled krásných dřevin (doc. ing. Jaromír Pokorný, CSc.)	300
3.1.	Jehličnaté dřeviny	300
3.2.	Listnaté stromy a keře	307
4.	Uplatnění zeleně v krajinářské kompozici (doc. ing. František Fér, CSc.)	311
4.1.	Úprava krajiny se zřetelem na ozeleňovací a estetická hlediska	311
4.2.	Vztah sadovnické a krajinářské kompozice a kompoziční hlediska pro uplatnění zeleně v krajině	312
4.3.	Kompoziční prvky, jejich charakteristika a hodnocení	314
4.4.	Uspořádání prvků v sadovnické a krajinářské kompozici, charakteristické typy krajinářské kompozice	318
4.5.	Účelnost a krása při řešení sadovnických a krajinářských úprav	324

IX. ESTETIKA V TVORBĚ A OCHRANĚ KRAJINY

	(prof. ing. dr. Alois Mezera, DrSc.)	329
1.	Estetika jako věda, její úkoly a cíle	330
2.	Estetika krajiny a jejich umělé utváření	344
2.1.	Hlediska estetického hodnocení krajiny se zřetelem na hospodářsko-technickou činnost člověka	345

2.2.	Les jako přírodní estetický útvar, estetika lesních dřevin a porostů	349
3.	Estetika a umění	354
3.1.	Vztah estetiky k umění, k civilizaci a kultuře	355
3.2.	Odras estetického vnímání krajiny a jejích složek v umění	360

X. ZÁKLADY OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY (doc. ing. František Fér, CSc., ing. RNDr.

	Eliška Nováková, CSc.)	364
1.	Předmět zájmu ochrany přírody a krajiny	364
1.1.	Náplň a definice	364
1.2.	Význam ochrany přírody	365
1.3.	Realizace ochrany přírody	365
2.	Nástin historického vývoje ochrany přírody	366
2.1.	Vznik ochrany přírody	366
2.2.	Ochrana přírody v ČSSR	368
2.3.	Mezinárodní spolupráce na poli ochrany přírody	370
3.	Právní a organizační zajištění ochrany přírody a krajiny v ČSSR	374
3.1.	Současné právní a organizační zajištění ochrany přírody u nás	374
3.2.	Klasifikace chráněných území, objektů, jednotlivých rostlin a živočichů v ČSSR a způsoby jejich ochrany	376
3.3.	Ochrana přírodního genofundu	390
3.3.1.	Ochrana planě rostoucích užitkových druhů	393
3.3.2.	Mikroorganismy dosud přímo neužívané v praxi	398
4.	Výchova a osvětová činnost na poli péče o přírodu a o životní prostředí člověka	399
4.1.	Výchova k péči o přírodu a životní prostředí člověka	399
4.2.	Kulturně výchovná a osvětová činnost	400
5.	Nutnost ochrany přírody a krajiny	404

XI. ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (ing. Jan Kubín)

1.	Územní plánování v soustavě řízení	408
1.1.	Rozvoj společnosti a její nároky na životní prostředí	408
1.2.	Vývoj územního plánování a jeho funkce	410
1.3.	Pojetí životního prostředí člověka a krajiny v územním plánování	412
2.	Systém územního plánování	413
2.1.	Právní normy upravující územně plánovací činnost	413
2.2.	Soustava územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace	415
2.3.	Územně plánovací orgány	417
3.	Obsah a metody práce v územním plánování	418
3.1.	Obsah a metody činnosti orgánů územního plánování	418
3.2.	Postup při zpracování územně plánovací dokumentace a její obsah	421
3.3.	Podmínky plného využívání územně plánovací dokumentace	428

XII. PRÁVNÍ ÚPRAVA PÉČE O KRAJINU (JUDr. Olga Vidláková, CSc.)

1.	Význam právní úpravy péče o krajinu	430
2.	Charakteristika legislativního řešení péče o krajinu	431
2.1.	Stručný přehled historického vývoje	432
2.2.	Současný stav a budoucí vývoj	434
2.3.	Některé příklady ze zahraničních zkušeností	435
3.	Právní úprava jednotlivých složek péče o krajinu v ČSSR	438

3.1.	Právní úprava péče o věcné složky krajiny	438
3.1.1.	Péče o půdní fond	438
3.1.1.	Péče o les	440
3.1.3.	Péče o vodu	441
3.1.4.	Ochrana rostlin a živočichů	444
3.1.5.	Státní ochrana přírody specificky	445
3.2.	Právní úprava činností a jejich důsledků pro krajinu	446
3.2.1.	Územní plánování a investiční činnost	446
3.2.2.	Rekreace obyvatel v krajině	447
3.2.3.	Znečištění krajiny	448
4.	Shrnutí a zhodnocení institucionálního zabezpečení péče o krajinu	449
Doslov		451
Literatura		455
Věcný rejstřík		461
Obsah		469